



# کرمان بر فراز



**توسعه نیافتگی کرمان حاصل هم‌زمان دو ضعف است: ضعف در سیاست‌گذاری‌های کلان و ناهماهنگی در اجرای برنامه‌ها. از یک سو سیاست‌های کلان کشور در دهه‌های گذشته، کرمان را عمدتاً به عنوان منبع تأمین مواد خام دیده‌اند نه به عنوان موتور ارزش‌افزایی. از سوی دیگر، در سطح اجرا، ضعف نهادی و بوروکراسی سنگین، مانع تحقق ظرفیت‌های استان شده است.**

پراکندگی جغرافیایی استان کرمان اگر درست مدیریت شود، نه تهدید که فرصت است؛ وسعت زیاد، تنوع اقلیمی و فرهنگی و موقعیت ترانزیتی ویژه استان زمینه‌ای است برای شکل‌گیری مدل توسعه چند کانونی به جای توسعه متمرکز. کرمان استانی با ظرفیت‌های چندلایه است و بخشی از این ظرفیت‌ها، هنوز بالفعل نشده‌اند؛ کرمان می‌تواند به قطب صنایع پیشرفته فلزی و غیرفلزی، مقصد بین‌المللی گردشگری، عرصه کشاورزی دانش‌بنیان و هاب لجستیکی جنوب کشور تبدیل شود. اقتصاد دانش و نوآوری و تقویت پیوند دانش و تولید نیز از دیگر حوزه‌های مزیت‌دار استان است. هدف نهایی سند کرمان بر فراز آن است که کرمان تا سال ۱۴۰۸، به استانی با سه ویژگی؛ قطب ارزش‌افزوده معدنی و صنعتی کشور، مقصد ممتاز گردشگری ملی و بین‌المللی و الگویی در حکمرانی توسعه محور و سرمایه‌گذاری مردمی تبدیل شود. سیاست‌گذاری ما بر دو اصل تمرکز بر مزیت‌های واقعی و پایدار و هم‌افزایی میان نهادهای حاکمیتی، بخش خصوصی و دانشگاه‌ها استوار است. کرمان بر فراز صرفاً یک سند نیست؛ یک گفت‌وگوی باز برای ساختن آینده‌ای است که کرمان شایسته آن است. و اینک شرح کامل گفت‌وگو با دکتر محمدعلی طالبی استاندار کرمان.



## ♦♦ ظرفیت فوق‌العاده معدنی استان کرمان در

### توسعه منطقه چه تأثیری داشته است؟

ذخایر عظیم معدنی کرمان یکی از بنیادی‌ترین مزیت‌های توسعه استان است. این ظرفیت نه تنها از نظر اقتصادی بلکه در ابعاد اجتماعی و زیرساختی نیز تاکنون نقش مؤثری در رشد کرمان داشته است. در واقع، معدن از گذشته تا به امروز بخش قابل توجهی از اشتغال، درآمدهای محلی و توسعه زیرساخت‌ها در استان را شامل شده است.

مصادیق این تأثیر روشن است؛ شکل‌گیری مجتمع‌های بزرگ معدنی و صنعتی مانند گل‌گهر، مس سرچشمه و سنگ‌آهن جلال‌آباد که هزاران شغل مستقیم و غیرمستقیم ایجاد کرده‌اند. همچنین توسعه شبکه‌های راه، برق، آب و حتی زیرساخت‌های شهری در مناطقی که معادن فعال بوده‌اند و با ایجاد خوشه‌های خدماتی و فنی در اطراف صنایع معدنی، که در واقع اکوسیستم صنعتی جدیدی را در بخش‌هایی از استان به وجود آورده‌اند، بخشی از این تأثیر بوده است.

مشارکت برخی شرکت‌های بزرگ معدنی در

پروژه‌های مسئولیت اجتماعی مانند ساخت مدرسه، بیمارستان یا توسعه مناطق کمتر برخوردار را هم می‌توان در چارچوب این نقش‌آفرینی تحلیل کرد.

با این حال، برای اینکه اثر معدن در توسعه، همه‌جانبه و پایدار شود، باید از «استخراج خام» عبور کنیم و حلقه‌های فرآوری و ارزش‌افزوده را در خود استان مستقر سازیم. در **رویکرد «کرمان بر فراز» سه محور برای تحقق این هدف طراحی شده است:**

۱. توسعه صنایع فرآوری و تکمیل زنجیره ارزش،
۲. جهت‌دهی بخشی از درآمدهای معدنی به سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های عمومی،
۳. جذب فناوری و سرمایه بین‌المللی در حوزه صنایع سبز معدنی.

به بیان ساده‌تر، **معدن تا امروز در رشد کرمان نقش داشته، اما در آینده باید نقش خود را از «تغذیه بودجه» به «تحول ساختار اقتصاد» ارتقا دهد.**

## ♦♦ در مورد ظرفیت‌های تحقق‌نیافته استان

### کرمان به مفهوم استعدادهای بهره‌بردار نشده، چه توضیحاتی ارائه می‌فرماید؟

کرمان استانی با ظرفیت‌های چندلایه است و بخشی از این ظرفیت‌ها هنوز بالفعل نشده‌اند. می‌توان آن‌ها را در چند محور اصلی خلاصه کرد؛ در حوزه صنایع معدنی و انرژی، کرمان می‌تواند قطب صنایع پیشرفته فلزی و غیرفلزی باشد، اما سهم صنایع فرآوری و محصولات نهایی هنوز بسیار اندک است. با شکل‌گیری پارک‌های تخصصی و مناطق ویژه صنعتی، این ظرفیت در حال بالفعل شدن است.

حوزه دیگر، گردشگری تاریخی و طبیعی است که کرمان با ده اثر جهانی و صدها جاذبه ثبت‌شده ملی، ظرفیت تبدیل شدن به مقصد بین‌المللی گردشگری را دارد. طرح‌هایی مانند منطقه ویژه «ملک سلیمان» می‌تواند این مسیر را باز کند و یا در کشاورزی دانش‌بنیان و صنایع تبدیلی که محصولات کرمان از پسته و خرما تا گل‌محمدی و گیاهان دارویی مزیت صادراتی دارند، اما ارزش افزوده آن‌ها هنوز در

استان ایجاد نمی‌شود. سیاست ما، تکمیل زنجیره صنایع تبدیلی و برندینگ بین‌المللی است. از جمله حوزه‌های مزیت‌دار دیگر اقتصاد دانش‌بنیان و نوآوری است؛ ظرفیت علمی و دانشگاهی کرمان بالاست، اما پیوند دانش و تولید نیاز به تقویت دارد. در بحث زیرساخت‌های حمل‌ونقل و لجستیک هم این نکته حائز اهمیت است که موقعیت جغرافیایی کرمان توان آن را دارد که این استان به هاب لجستیکی جنوب‌شرق کشور تبدیل شود.

در کنار این ظرفیت‌ها، باید به یک نکته مهم اشاره کرد: تمرکز تاریخی بر ظرفیت‌های بزرگ معدنی و اجرای طرح‌های عظیم صنعتی، باعث غفلت از سایر ظرفیت‌های ریز و درشت استان شده است. در نتیجه، صنایع کوچک و متوسط در کرمان رشد کافی نداشته‌اند، سهم بنگاه‌های محلی از اقتصاد استان محدود مانده و بخش‌هایی مثل صنایع دستی، گردشگری محلی و تولیدات روستایی نتوانسته‌اند به زنجیره اصلی توسعه متصل شوند.

اکنون در «کرمان بر فراز» تلاش داریم این توازن را برقرار کنیم تا رشد اقتصادی فقط در چند نقطه یا چند صنعت بزرگ متوقف نماند، بلکه به شبکه‌ای از فعالیت‌های محلی و مردمی تبدیل شود.

## ♦♦ به نظر جنابعالی، مسئله توسعه‌نیافتگی

### استان چقدر ناشی از سیاست‌گذاری است و

#### چقدر قابل توضیح از کانال اجراست؟

توسعه‌نیافتگی کرمان حاصل هم‌زمان دو ضعف است: ضعف در سیاست‌گذاری‌های کلان و ناهماهنگی در اجرای برنامه‌ها. از یک سو سیاست‌های کلان کشور در دهه‌های گذشته، کرمان را عمدتاً به‌عنوان منبع تأمین مواد خام دیده‌اند نه به‌عنوان موتور ارزش‌افزایی. از سوی دیگر، در سطح اجرا، ضعف نهادی و بوروکراسی سنگین، مانع تحقق ظرفیت‌های استان شده است ضمن اینکه منابع انسانی مطابق نیازها، اولویت‌ها و ظرفیت‌ها رشد نیافته و ساختار اداری توان همراهی کامل با تحرک و توسعه مورد نیاز استان را ندارد.



در دوره جدید مدیریت استان، تلاش کرده‌ایم با اجرای «کرمان بر فراز»، این شکاف را پر کنیم. سیاست‌گذاری ما بر دو اصل استوار است:

۱. تمرکز بر مزیت‌های واقعی و پایدار (نه پروژه‌های مقطعی)،
  ۲. هم‌افزایی میان نهادهای حاکمیتی، بخش خصوصی و دانشگاه‌ها.
- در اجرا نیز مسیر را تغییر داده‌ایم؛ تشکیل «اتاق مشترک سرمایه‌گذاری در تهران و مرکز خدمات سرمایه‌گذاری در کرمان»، فعال‌سازی «ستاد تسهیل و رفع موانع تولید» و ایجاد «نظام پایش پروژه‌های تحولی» بخشی از این اصلاحات است.
- به‌نظر من، سیاست بدون اجرا صرفاً نقشه‌ای روی میز است و اجرا بدون سیاست روشن، حرکتی پرهزینه و بی‌ثمر. توسعه پایدار زمانی رخ می‌دهد که این دو، بازوی مکمل هم باشند.

♦♦ پراکندگی جغرافیایی و کم‌جمعیتی نسبت به وسعت استان گاهی چالش‌زا معرفی می‌شود، برای تبدیل این چالش به ظرفیت، چه سیاست‌ها و مدیریت متفاوتی لازم است؟

پراکندگی جغرافیایی کرمان اگر درست مدیریت شود، نه تهدید، بلکه فرصت است؛ وسعت زیاد، تنوع اقلیمی و فرهنگی، و موقعیت ترانزیتی ویژه استان، زمینه‌ای است برای شکل‌گیری مدل توسعه چندکانونی به جای توسعه متمرکز.

در سیاست‌های جدید، چند جهت‌گیری دنبال می‌کنیم؛

**ایجاد قطب‌های تخصصی منطقه‌ای:** یعنی به جای تمرکز امکانات در مرکز استان، برای شرق (خودروسازی و کشاورزی مقاوم)، جنوب (محصولات گرمسیری، معدن و گردشگری)، شمال (معدن و انرژی پاک) و مرکز (گردشگری تاریخی و صنایع دانش‌بنیان) برنامه جداگانه داریم.

**ایجاد و توسعه مناطق ویژه:** این مناطق ویژه اقتصادی و گردشگری با مدیریت واحد و اختیارات کافی می‌تواند تمرکز خدمات،

سرمایه‌گذاری و اشتغال را در نقاط پراکنده ایجاد کند.

**دیجیتالی‌سازی خدمات و اقتصاد:** توسعه زیرساخت ارتباطی و اینترنتی به ما اجازه می‌دهد که بسیاری از خدمات اداری و اقتصادی را بدون تمرکز فیزیکی اداره کنیم و تقویت حمل‌ونقل و لجستیک بین‌منطقه‌ای به این معنا که اتصال شرق و جنوب به مسیرهای ریلی و بزرگراهی و ایجاد مراکز لجستیکی جدید، از پیش‌شرط‌های کاهش اثرات پراکندگی است. در این مسیر سیاست‌های تشویقی برای استقرار جمعیت متخصص هم مهم است؛ این اقدام در قالب تسهیلات مالی، خدمات عمومی و بسته‌های حمایتی امکان‌پذیر است.

با چنین نگاه شبکه‌ای، پراکندگی جغرافیایی به تنوع اقتصادی و تاب‌آوری در برابر بحران‌ها تبدیل می‌شود؛ این همان تغییر نگرشی است که در سند «کرمان بر فراز» دنبال کرده‌ایم.

♦♦ مهم‌ترین مطالعات مبنایی سند «کرمان بر فراز» چیست و این برنامه چه اهدافی را و با چه سازوکاری دنبال می‌کند؟

«کرمان بر فراز» محصول بیش از شش‌ماه مطالعه، تحلیل و همفکری با نخبگان، دستگاه‌های اجرایی و بخش خصوصی است. این سند، نه یک طرح نمایشی بلکه نقشه‌راه اجرایی برای تحول اقتصادی و اجتماعی استان تا افق ۱۴۰۸ است.

مهم‌ترین مطالعات مبنایی آن شامل؛ مطالعات آمایش سرزمین استان کرمان به‌عنوان سند بالادستی توسعه و توزیع فضایی فعالیت‌ها و مطالعات مرتبط با زنجیره ارزش در بخش‌های معدن، کشاورزی و گردشگری، مطالعات جامع منابع آب و محیط زیست، تحلیل نظام شهری، جمعیت و زیرساخت‌ها و تحلیل سرمایه اجتماعی و ظرفیت فرهنگی کرمان در مسیر توسعه است.

از دل این مطالعات، ۱۰ برنامه تحولی به‌عنوان ستون‌های سند استخراج شد؛ از جمله توسعه زنجیره ارزش معدن، تقویت اقتصاد دانش‌بنیان، احیای کشاورزی

هوشمند، رونق گردشگری و میراث فرهنگی، مدیریت آب، عدالت منطقه‌ای، تحول اجتماعی و فرهنگی، ارتقای حکمرانی و سرمایه‌گذاری.

**هدف نهایی سند آن است که کرمان تا سال ۱۴۰۸ به استانی با سه ویژگی تبدیل شود:**

۱. قطب ارزش‌افزوده معدنی و صنعتی کشور،
۲. مقصد ممتاز گردشگری ملی و بین‌المللی،
۳. الگویی در حکمرانی توسعه‌محور و سرمایه‌گذاری مردمی.

**سازوکار اجرایی سند نیز بر سه پایه استوار است:**

- حکمرانی یکپارچه و تشکیل «قرارگاه تحول استان» برای هماهنگی دستگاه‌ها،
- تأمین مالی ترکیبی از طریق سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و صندوق‌های توسعه‌ای،
- نظام ارزیابی و پایش مداوم برای سنجش اثرگذاری هر برنامه با شاخص‌های کمی مشخص.

به بیان دیگر، «کرمان بر فراز» نقشه تحول استانی است که توسعه را از سطح شعار به سطح شاخص و پروژه می‌برد.

♦♦ در پایان، اگر نکته‌ای لازم می‌دانید که اضافه کنید بفرمایید.

کرمان امروز در آستانه یک دوره تاریخی تازه است؛ از دل چالش‌ها، فرصت‌های بزرگ در حال زایش است. آنچه نیاز داریم، همدلی، استمرار و شفافیت در عمل است. این مسیر تنها با همکاری بخش خصوصی، دانشگاه‌ها، نهادهای محلی و رسانه‌ها به نتیجه می‌رسد.

ما تلاش می‌کنیم در مدیریت استان، تمرکز را از تصمیم‌سازی در اتاق‌های بسته به تصمیم‌سازی مشارکتی منتقل کنیم. هرچه مردم، نخبگان و فعالان اقتصادی بیشتر در جریان سیاست‌ها و برنامه‌ها قرار گیرند، اعتماد عمومی افزایش می‌یابد و مسیر توسعه هموارتر می‌شود. «کرمان بر فراز» صرفاً یک سند نیست؛ یک گفت‌وگوی باز برای ساختن آینده‌ای است که کرمان، شایسته آن است. III